

JOHAN ÅBERG

EN

KONUNGASONS

ÖDE

Johan Åberg

En konungasons öde

«Public Domain»

Åberg J.

En konungasons öde / J. Åberg — «Public Domain»,

Содержание

Lejdebrefvet	5
I	5
II	8
Конец ознакомительного фрагмента.	9

J. O. Åberg

En konungasons öde / Skildringar från Erik XIV:s sons lif

Lejdebrefvet

I

Skulle man någonsin tillämpa ordspråket "lifvet vexlar", så är det utan den ringaste gensägelse på Gustaf Eriksson, Erik XIV: s och Katarina Månsdotters son. Med allt skäl kan man säga att han af lifvets vindkast slungades omkring som en boll från det ena landet till till det andra. Än spåra vi honom i Tyskland, der haa dock utstod de svåraste lidanden, hans lefnad var underkastad; än finna vi honom i Sverige vid mötet med systemen, än i Ryssland, i hvilket land ödet ändtligen förunnade honom en graf. Erik XIV var en folkets konung. Hans son var och är en i folkets ögon kär personlighet, kring hvilken en mystisk slöja drager ett djupt poetiskt skimmer. Född arfvinge till svenska kronan, men genom farbroderns, den illistige Johan III: s ränker utstött derifrån, måste konungasonen landsflyktig irra omkring i främmande länder, och så godt som lifnära sig af andra furstars gifmildhet. Ett vackert drag i Sigismunds karaktär är det, att han på alla möjliga sätt omhuldade Gustaf, och det oakadt Johan III alls icke på något otvetydigt sätt lät förstå, att brorsonens uudanrödjande skulle ligga honom särdeles varmt om hjertat.

Se här Gustaf Erikssons korta, men oändligt vackra saga, hvars senare del utgör ämnet för vår lilla berättelse.

När upprorsförsöken mot Johan III blefvo allt tätare, begynte han, såsom man säger, draga öronen åt sig med afseende på hufvadmännen för uppviglingarne. Alldeles utan skäl misstänkte han brorsonen, som var naturlig arfvinge till kronan, för indirekta stämplingar, oakadt han ännu var bara barnet, och konungen beslöt för den skull att skaffa honom ur vägen. Den hofbetjent, som erhöi i uppdrag att af dagataga den unge fursten, blef, såsom vi veta antastad af en Sparre. Denne fattade nemligen misstankar och undersökte betjentens börda. Derpå sände Sparre den unge Gustaf till främmande land. Så lyder en berättelse.

Den andra är den, att Gustaf redan vid sju års ålder blifvit aflägsnad från fäderneslandet och satt i jesuitskolan i Braunsberg. Detta sista antagandet har de största skäl för sig, ty Gustaf hade ända från barndomen varit uppfostrad i katolska läran, den han också blef trogen så länge han lefde.

Rörande är det att känna den unge furstens lefnad i de tidigaste ungdomsåren. Vetgirig som han var, sysselsatte han sig uteslutande med studier, och då nöden mången gång stod för dörren, måste han tillgripa de ytterste åtgärder för ätt skydda sig för undergång. Så berättar häfdatecknarne, att han, ifrigt studerande om nätterna, måste använda dagarne till kroppsligt arbete för att kunna uppehålla lifvet. De gröfsta och simplaste arbeten skydde han icke heller. Än såg man honom såsom skoputsare på värdshusen; än såsom ryktare i stallen. Det var isynnerhet i Wilna som hans mödosammaste tid förflöt. Så hände det omsider, att han för att lifnära sig måste för bröd pantsätta sin faders dagbok för åren 1566 och 1567.

Men under det tidens stormar brusade omkring honom; under det farbroderns ränker omvärfde honom och mången gång hotade att störta honom i forderf, framstod ändock prins Gustaf såsom en personlighet, vida höjd öfver människornas usla småsinne. Detta bevisas bäst derutaf, att kärleken till hans fädernesland, hvarifrån han tidt och ofta fick röna så mycket ondt, likväl bibehöll sig ren i hans själ. Aldrig, äfven vid de största frestelser, tvekade han i valet, och hans vägran att ingå på ryska

czarens anbud, då han varit tvungen att uppträda såsom Sveriges fiende, bevisar tydligt, att hans själ var ren som ett barns, som en ynglings, hvilken håller minnet af föräldrar och fädernesland såsom dess käraste skatt.

Svensken känner allt för litet Gustaf Eriksson. Måtte dessa enkla rader lära honom att inse att i vår historia finnes en uppenbarelse, en ny Hamlet, värd det svenska folkets kärlek; en vemodig, poetisk natur, hvilkens snillegåfvor erkändes af hans samtid, som också för hans djupa insigt i kemin benämde honom: den andre Paracelsus.

Det skulle blifva allt för långt att här redogöra för Gustafs alla öden. Vi inskränka oss för den skull att omnämna, det han omsider lyckades få träffa system Sigrid på en ö i Stockholms skärgård och under stark bevakning, samt något senare, modern i Reval. Derefter måste han på den hämdgirige Johans befallning återvända till Polen, hvarifrån han medelst ett kejsarligt lejdebref inbjöds till czar Boris Gudunows hof i Moskwa. Gustaf anträdde också resan dit, och det är denna hans vistelse i den gamla Kremlstaden, som vi här vilja teckna.

* * * * *

Regnet piskade obarmhertigt kejsarstadens gator och palats, och i det starkt rådande mörkret tog sig "staden med de hvita stenarne", såsom Moskwa benämnes, alldeles ut som en underskön nymf, badande sig i regnskurarne. Det var ödsligt på gatorna. Endast då och då syntes en dwornik i någon portgång. Med sömniga ögon kikade han en stund längs gatan, liksom för att förvissa sig om, hur länge det skulle förunnas honom att vara ensam och i ro njuta af den förledande wotkan, som gjorde honom så innerligt säll och lät honom glömma alla förtretligheter, till och med Maritschas störtkurur af ovett. Säkerligen tyckte också den gamle portvakten, vi få verkligen syn på en dylik, som i denna berättelse kommer att öppna raden af personligheter, att himmelens skurar vore en riktig välsignelse i motsats till Maritschas, det kunde man se på hans förnöjda uppsyn, då han sträckte ut det kala hufvudet och en ganska lång stund lät det sköljas af regnet.

Sedan han en god stund hållit på med denna rensköljningsmetod, drog han sig småningom tillbaka men tittade ännu en gång ut och spejade längs gatan, hvarunder dessa halfhögt uttalade ord förnummos från hans läppar.

"De ä' ute i qväll, båda två. Ack det är en förnäm och god herre, som aldrig sagt ett enda ondt ord till mig. Manin, brukar han ofta säga, du är en bra gubbe, och du skulle vara ännu bättre, om du inte hade din trätgiriga hustru att dragas med. När qvinnor få lust att träta, så rinna orden ur halsen på dem liksom vattnet genom ett såll. Ja, nog har han rätt, den förnäme herrn, som man påstår att vår fader czaren vill ha till man åt den sköna prinsessan Axinia", fortfor Manin med en suck och for med handen öfver den kalla hjessan. "Men, det var besynnerligt, att inte *han* kommer på sin vanliga tid. *Hon* stannar nog borta så länge hos furst Grenin, och så blir det väl äfven min lott i qväll, att få åtfölja honom när han hemtar henne. Ack", och härvid suckade Manin ånyo, "om Maritscha vore så ung, så skön och så god som hans hustru. Ack... ja, då vore hon nog inte hustru åt den fattige dworniken Manin, som nu inte har ett enda hår på sitt hufvud. Dina fingrar, Maritscha, ha gjort min hjessa kal som Ukraines stepper. Dina vredgade ord... men tyst, jag hör fotsteg", afbröt han sig sjelf och stack ånyo ut hufvudet genom porten. "Tänk om det skulle vara..."

Längre kom han icke med sina tankar, emedan en groflemmad karl i detsamma stod framför honom, och sade med undertryckt stämma:

"Är prinsen hemma i qväll?"

Dworniken mönstrade nyfiket och på samma gång misstroget nykomlingen, och han var synbarligen mycket tvehågsen med sig sjelf hvad han skulle svara, ty den okändes hemlighetsfulla uppträdande förekom den genomhederlige Manin såsom just icke på sin plats. Dworniken ämnade också utan att svara slå igen porten midt för näsan på den okände, när denne med en hastig rörelse hindrade Manin från att utföra sin föresats.

"Jag frågade dig om prinsen är hemma i qväll", sade den okände på nytt och nu med högre stämma, hvare ett tydligt missnöje låg. "Har du inte fått mål i munnen att svara när man frågar, gamle gråskägg, så vet jag ett medel att göra dig meddelsam. Se här! Tag det här! Det är visserligen en obetydlig summa, bara femtio gyllen, men nog kan du förskaffa dig något nöje med dem och din hustru med, ifall du är så lycklig att ega en sådan. Nå, är prinsen hemma i qväll?"

Manin visste icke riktigt hvad han skulle svara. Den tunga börsen vägde han betänkligt i ena handen, under det han med den andra tidt och ofta ref sig bakom örat. Han visste icke om han skulle mottaga guldets eller ej.

"Prinsen är inte hemma", mumlade han och betraktade den okände, och ju mera han såg på honom, desto mera tyckte han sig märka, att det var en förnäm herre. Det kunde ju icke heller vara annat, när han hade tillfälle att så der kasta bort femtio gyllen.

"Hvar är han då?" frågade den okände vidare.

"Jag vet ej. Förmodligen hos czaren, den Gud och den heliga jungfrun beskydde!"

Den okände gjorde en omärklig rörelse af otålighet.

"Är hans maka hemma?"

"Nej."

"Hvar är hon?"

"Hos furst..."

"Säg ut, karl!" dundrade den okände och darrade af feberaktig otålighet. "Jag måste veta det!"

Manin ämnade just svara, då med ens en tredje person oombedd trädde emellan. Det var Maritscha, dwornikens maka. Hon hade genast med sin naturliga skarpsynthet upptäckt huru det stod till.

"Jaså, du står här och låter besticka dig", skrek hon och ryckte med en snabb rörelse börsen ifrån Manin. "Har du inte annat att göra, du, än att stå här och sladdra med hvem som helst. Du skulle få hand om de här penningarne, du! Heliga jungfru, om jag då skulle få se dig nykter en enda timme på dagen så länge penningarne räckte, så vill jag ensam utstå alla människors qual i skärselden. Bättre kunna de användas i min hand. Gå du in, odåga, och laga skorna åt mig, annars ska' jag börja med ditt skägg också, och det smakar, som du vet."

Med dessa ord knuffade den modiga qvinnan sin man åt sidan och slog med en häftig rörelse igen porten. Allt hade gått så fort, att den okände icke kunde hindra det. Sedan han hört, att Maritscha och hennes man aflägsnat sig, satte han ena handen till läpparne och lät höra ett skarpt ljud, liknande det när vinden far igenom en trång springa. Många ögonblick föringo ej, förr än en karl närmade sig med hastiga steg och vördnadsfullt helsade den förstnämde.

"Du stannar här", sade denne med befallande ton, "och ger noga akt på när prinsen går ut. Snart kommer han väl hem. Du får ändå inte aflägsna dig, utan vänta till dess han senare går ut. När han kommer ut, ger du mig genast signalen, men du måste akta dig noga så att du ej blir upptäckt. I synnerhet får du ej visa dig för dworniken i huset."

"Ska ske som ni befäller, nådig herre", sade tjenaren och bugade djupt.

"Tecknet vet du", sade hans herre.

"Ja."

Tjenaren blef ensam. När ljudet af hans herres steg förklingat, tog han upp en liten flaska, satte den för munnen och tömde den till hälften i ett enda tag. Ryssens ögon glänste då af fröjd och han mumlade för sig sjelf långa meningar, hvilka alla uttryckte den sällhet han erfor af wotkaflaskans innehåll. Sedan han en stund sett sig omkring, lutade han sig makligt mot porten och snart började hufvudet att allt mer och mer sjunka ned mot bröstet. Det var den obevekliga sömnen, som spelade väktaren detta lilla spratt.

II

För att få upplysning på det föregående, måste vi bedja läsaren följa oss några dagar tillbaka i tiden.

Vi begifva oss då till den borg, der Boris Gudunow residerade. Denne kejsare var en kraftfull man, som länge tyglade de vilda passionerna hos sitt folk, och hans regering var för landet ganska lyckosam. Men, liksom alls ryssar, hade han den älsklingstanken att utvidga riket på sina grannars, i synnerhet Sveriges bekostnad. De bördiga östersjöprovinserna lågo honom mycket nära om hjertat. Slutligen trodde han sig ha fått en idé, som, om den blefve utförd, skulle föra honom till målet och förskaffa honom de eftertraktade länderna. Han fick nemligen höra, ätt en brorson till Johan III var i Polen vid Sigismunds hof, Och när det också kom till hans vetskap, att prins Gustaf var den egentliga arfvingen till svenska kronan, som genom farbrödernes, Johans och Karls ränker blifvit honom frånryckt, lät han genast sända bud till prinsen och bedja honom komma till sitt hof. Gustaf, som hoppades att i Ryssland vara befriad från den list och de försåt, som i Polen hotade hans lif, antog med tacksamhet inbjudningen och begaf sig till Moskwa. Der blef han mottagen med all den prakt, som tillkom honom såsom konungason, och han var daglig gäst vid det ryska hofvet, hvars förnämsta prydnad han snart blef. Han öfvergick också alla i manlig skönhet och i snille. Detta gjorde också, att den intagande prinsessan Axinia snart fästade sig med en verklig kärlek vid Gustaf. Han märkte visserligen detta förhållande och det smärtade honom, emedan han med hela sin själ fästhängde vid den qvinna, som i Tyskland blifvit hans maka, och hvilken hade åtföljt honom till Moskwa. Det tjenade till ingenting, att han yppade detta förhållande för czar Boris. Denne kullkastade genast hans betänkligheter med de orden, att kyrkan kunde upplösa hans äktenskap. Huruvida Gustaf sjelf var benägen därför, det känner man icke med visshet. Men i betraktande af hans redbara karakter, måste man anse, att han icke skulle varit i stånd att svika den qvinna, vid hvilken hans varma själ fästat sig. Nej, det var helt andra orsaker, som blefvo ämnen till den söndring, som snart nog uppstod mellan honom och czaren, och som till slut beredde hans undergång.

Det var ett par dagar före händelsen i första kapitlet. I sitt arbetsrum gick czar Gudunow häftigt fram och tillbaka. Starka sinnesrörelser skiftade hastigt om hvarandra i hans djupt markerade anlete, och ofta ljungade ur de stora ögonen en eld, som tydligt ådagalade, att vreden bodde inom den mäktige mannen. Sedan han en stund gått fram och tillbaka tog han plats vid ett litet bord och lät hufvudet sjunka ned mot bröstet, under det han stödde ena armen mot bordskifvan. Hvad tänkte han på? Grubblade han på hvilka eröfringar han skulle göra härnäst? Om han skulle anfälla Polen eller Sverige?

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.